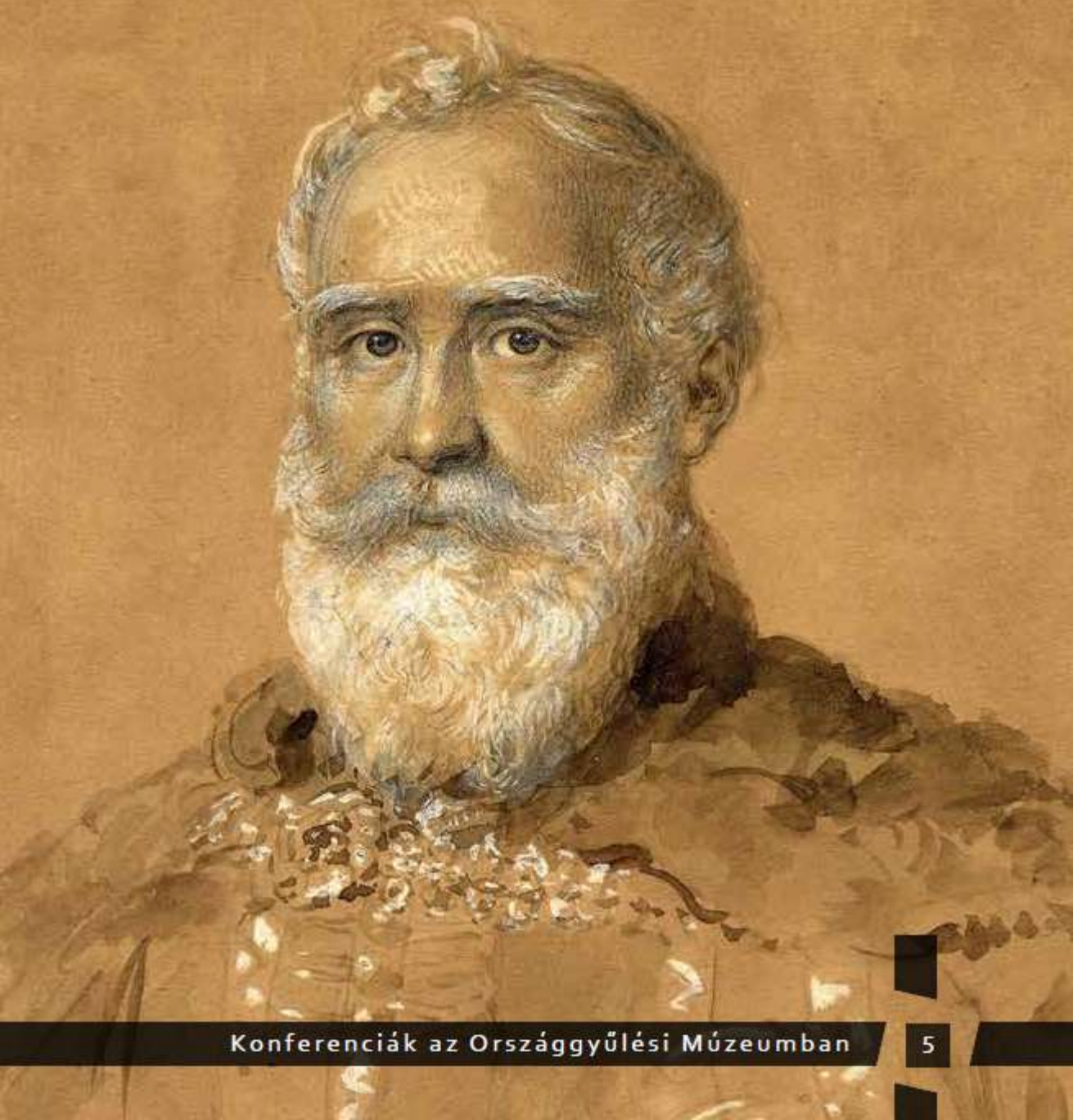

PERÉNYI ZSIGMOND BÁRÓ | AZ 1848–1849. ÉVI ORSZÁGGYŰLÉS MÁRTÍRJAI

PERÉNYI ZSIGMOND
BÁRÓ | AZ 1848–1849. ÉVI
ORSZÁGGYŰLÉS MÁRTÍRJAI

Sorozatszerkesztők

BELLAVICS ISTVÁN ■ KEDVES GYULA

PERÉNYI ZSIGMOND BÁRÓ | AZ 1848–1849. ÉVI ORSZÁGGYŰLÉS MÁRTÍRJAI

Szerkesztette
KEDVES GYULA
PELYACH ISTVÁN

A kötet szerzői

CSATÁRY GYÖRGY	KEDVES GYULA
CSORBA GYÖRGY	MELKOVICS TAMÁS
HERMANN RÓBERT	MISKOLCZY AMBRUS
PELYACH ISTVÁN	

© Szerzők, 2020

© Országgyűlés Hivatala, 2020

Minden jog fenntartva. Bármilyen másoláshoz, sokszorosításhoz, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tároláshoz a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulása szükséges.

A kiadásért felel ■ SUCH GYÖRGY

A kiadvány az Országgyűlés Hivatala Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatósága szakmai programjai keretében készült.

Igazgató ■ BELLAVICS ISTVÁN

Az Igazgatóság könyvprogramjának koordinátora ■ PELYACH ISTVÁN

Képszerkesztő ■ CSENGEL-PLANK IBOLYA

Képfeldolgozás ■ CSÓSZ ANNA

A kötetet tervezte ■ SZIGLIGETI MÁRIA

Tördelő ■ FODOR GÁBOR

Szöveggondozó, korrektor ■ MACSKÁSSY ZSUZSA

A borítón: Barabás Miklós: *Perényi Zsigmond*.

Tus, 1849. (Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Képcsarnok)

www.orszaghazkonyvkiado.hu

Nyomta és kötötte ■ ALFÖLDI NYOMDA ZRT., Debrecen

Felelős vezető ■ GYÖRGY GÉZA vezérigazgató

ISBN 978 615 5948 39 8

ISSN 2498 8065

TARTALOM

Előszó ■ 7

MELKOVICS TAMÁS

**Egy atipikus életút: Perényi Zsigmond báró
a reformkorban ■ 13**

PELYACH ISTVÁN

**Perényi Zsigmond báró az 1848. márciusi
forradalmi napokban Pozsonyban és Bécsben ■ 39**

MISKOLCZY AMBRUS

Az Erdéllyel való unió és Perényi kormánybiztossága ■ 63

KEDVES GYULA

**Régi forma új közegben. Perényi a forradalom
és szabadságharc felsőházának élén ■ 107**

HERMANN RÓBERT

**„...igen munkátlan ember” (?) Perényi Zsigmond báró
az Országos Honvédelmi Bizottmányban ■ 151**

CSORBA GYÖRGY

**Perényi Zsigmond jogászi pályafutása és a
Hétszemélyes Főtörvényszék megszervezése ■ 209**

CSATÁRY GYÖRGY

**Perényi Zsigmond kultusza a kárpátaljai magyarság
nemzeti identitásának megőrzésében ■ 255**

ELŐSZÓ

Az Országgyűlési Múzeum által 2015 októberében elindított konferenciasorozat célja az volt, hogy méltó módon emlékezzünk meg az 1848–1849. évi népképviselői országgyűlés politikus mártírjairól. A rendezvényeken elhangzott előadásokat aztán szerzőik tanulmánnyá formálták, komoly forrásanyaggal, illusztrációkkal egészítették ki, s a konferenciakötetek a következő évi tudományos ülésen kerültek bemutatásra.

A konferenciák tematikája, sorrendisége egy sajátos, hőseink mártíromságának jelentőségét érthetőbbé tevő történelmi láncba fonódott. Első alkalommal azt a közvélemény által ismeretlen tényt kívántuk tudatosítani, hogy az 1848–49-es szabadságharc leverését követő megtorlás vértanúinak körében az aradi vértanúkként ismert katonai vezetők mellett a legmarkánsabb, jól körülhatárolható csoportot az első népképviselői országgyűlés mártírjai, a korszak öt közismert és megbecsült politikusa alkotja. Ezért elemeztük a vértanúk egyenkénti bemutatása mellett a megtorlás elveit és gyakorlati működését is. A második konferencián a politikuscsoport, egyúttal a magyar polgári átalakulás vezéralakjának, Sárvár országgyűlési képviselőjének, gróf Batthyány Lajos miniszterelnöknek a tevékenységét már részletező alapossággal elemeztük. Az egyes előadások a gróf ítéletlevelében megfogalmazott vádpontokhoz igazodva hangzottak el. A 2017-ben rendezett tudományos ülésen Szacsvey Imre bemutatása került sorra, akinek a tevékenysége már csak képviselőházi jegyzősége révén is, leginkább kötődött a népképviselő gyakorlati megvalósításához. Nagyvárad képviselőjének bemutatása alkalmat adott arra is, hogy tudatosítsuk, mennyire fontos egy-egy határon túli magyar közösség számára azon ’48-as hőseink, különösen mártírjaink emlékének ápolása, akik az adott térséghez kötődnek születésüknél, tevékenységüknél fogva. Ahogyan a Szacsvey mártíromságához kötődő kultusz egyértelműen a partiumi magyarság nemzettudatának egyik fontos eleme lett az eltelt másfél évszázadban, úgy vált azzá Jeszenák János báró a Pozsony környéki, illetve mára a teljes szlovákiai magyarság számára. Az egykori nyitra–pozsonyi kormánybiztos, felsőházi tag mártíromsághoz vezető pályáját hét előadásban mutattuk be 2018-ban.

A 2019-es emlékülés hőse, Perényi Zsigmond báró ugyanebbe a csoportba tartozik, hiszen személyisége és mártíromsága Kárpátalja magyarsága számára jelent

erkölcsi igazodási pontot, különösen szobrának 1906-os felavatása óta. Ez a Nagyszöllősen, egykor volt kastélya előtt felállított szobor lett az első az országgyűlés mártírojaira emlékezők sorában, ám a történelem vihara ezt is ledöntötte talapzatról. A helyi magyarság azonban féltő gonddal megőrizte, majd a közelmúltban helyére állítva a megújult szobor a térség 1848-as kegyhelyévé vált. Az országgyűlés mártírai közül talán így is Perényi a legkevésbé ismert, pedig kortársai körében nemcsak közismert, de igen nagyra becsült személyiség volt. Már Széchenyi István gróf politikai pályafutásának megkezdése előtt felfigyeltek ellenzéki magatartására a császári hatóságok. Az 1807. évi országgyűlésen az adó- és újoncmegajánlással kapcsolatosan elmondott bátor, ugyanakkor okosan érvelő beszéde olyan tekintélyt adott a 24 éves fiatalembernek, hogy attól fogva valamennyi diétára követének küldte Bereg vagy Ugocsa vármegye. Jellemző a parlamentáris demokrácia kialakítása iránti elkötelezettségére, hogy bár születési jogon felsőtáblai hellyel rendelkezve is az országgyűlés tagja lehetett, fontosabbnak tartotta a választott megyei követi pozíciót az alsótáblán. Alapos jogi felkészültsége miatt egyre magasabbra emelkedett a vármegyei ranglétrán, s komoly közigazgatási gyakorlatot szerezve országos hírre tett szert. Ennek következtében József főherceg nádor állami hivatal vállalására vette rá a kialakuló konzervatív és liberális politikai irányzatok egymáshoz közelítésének szándékával. Perényi higgadt habitusa, komoly érveken alapuló és az ellenfél véleményét is figyelembe vevő vitakészsége a konzervatív táborban is tekintélyt biztosított számára. Főispánként már a felsőtáblán politizált, s a Batthyány Lajos gróf körül kialakuló főrendi ellenzék jelentős alakjává vált. Ez vezetett a forradalom következtében átalakuló törvényhozás felsőházi másodelnöki kinevezéséhez.

Szerepe 1848 szeptember végétől vált meghatározóvá, hiszen ő fogta össze az egyre fogyó létszámú felsőházat. Az pedig, hogy a felsőház Debrecenben is képes volt ülésezni, teljes egészében neki köszönhető. Ez nagymértékben hozzájárult a forradalmi törvényhozás legitimitásához, ami 1848/49 felülmúlhatatlan nemzeti összefogásának az alapját biztosította. Bár nem volt forradalmi meggyőződésű, megingás nélkül és legjobb tudása szerint szolgálta a haza ügyét mindvégig. Ha kellett, a végrehajtó hatalom irányításában vett részt, később a bírói legfőbb fórum átalakításában serénykedett. A konferencia tematikájának kialakításakor mindezeket figyelembe véve sorozatunk ötödik kötete a következő tanulmányokat tartalmazza.

Elsőként Perényi politikai pályájának a forradalom kitöréséig tartó szakasza kerül bemutatásra Melkovics Tamás tanulmányában. *Egy atipikus életút: Perényi Zsigmond a reformkorban* címmel. A szerző miközben felvázolja az 1848-as országgyűlés törvényhozási munkájába legkorábban bekapcsolódó tagjának diétai tevékenységét, alapos áttekintést ad az arisztokrácia reformkori követválasztásokon való megmérettetéseiről. Részletesen taglalja azt az egyedülálló magatartást, amellyel állami hivatal vállalása mellett is meg tudta őrizni szabadelvű politikai meggyőződését, és főispánként is képes volt a törvényhozásban az ellenzéket

támogatni. Önálló politikai meggyőződésére jellemző, hogy a Wesselényi és Kosuth perében ítélkező bíróság tagjaként szembe mert szegülni a hatalom elvárásával, de az elveivel nem minden ponton egyező ellenzéki politikai közvélemény nyomásától sem hagyta magát befolyásolni. A szerző Perényiben a felvilágosodás jegyében születő 18. század végi szellemi pezsgés, és a reformkor liberális gondolatvilága közötti összekötő kapcsot látja.

A következő tanulmány *Perényi Zsigmond a márciusi forradalmi napokban Pozsonyban és Bécsben* címmel rendkívül izgalmas kérdést boncolgat. Pelyach István nem a megszokott perspektívából tekint március idusának eseménysorára, miközben arra keresi a választ, hogy az akár társadalmi kataklizmával is fenyegető forradalmi napokban egy született arisztokrata és állami hivatalos viselő személyiség hogyan viszonyult a hirtelen változó, kiszámíthatatlan körülményekhez. Megállapítja, hogy Perényi a nemesség számára vészterhesnek tűnő napokban sem ingott meg. Következésképpen kitartott az alsótábla felirati javaslatának támogatása mellett, miközben nem egy reformer politikus, ha időlegesen is, de meghátrált. Ezzel rendkívüli segítséget nyújtott a főrendi táblán az ellenzék vezérének, Batthyány Lajosnak.

Az *Erdéllyel való unió és Perényi kormánybiztossága* című tanulmány szerzője Miskolczi Ambrus, aki a változások tükrében elemzi Erdély geopolitikai helyzetét az azt erőteljesen befolyásoló sajátos etnoszociális tagozódással. Ennek meghatározó eleme a magyar úr és román jobbágy ellentéte, amit tovább bonyolít a szászok autonómiája. A szerző megállapítja, hogy a kormánybiztosként érkező Perényi nem rendelkezett tényleges hatalommal, mégis el tudta érni az új magyar kormányzati érdekek érvényesülését. Az uniót megszavazó erdélyi országgyűlés az adott helyzetben (ha csak időlegesen is) elhárította a polgárháború veszélyét, ami jelentős mértékben a kormánybiztos érdeme, aki kiegyensúlyozott, diplomatikus magatartásával egyengette a románok és szászok útkeresését az új feltételek között.

Kedves Gyula tanulmányában Perényi házelnökségét mutatja be, azt a tevékenységet, amiért a hadbíróság halálra ítélte. Ismerteti a változatlan szerkezetű, ám új körülmények között működő ház összetételének változását, melynek során Perényi mély közjogi tudása mellett gyakorlatiasságával és kompromisszumkészségével tudta mederben tartani üléseinek vitáit és gyorsan meghozatni határozatait. Ezáltal biztosította a két törvényhozói kamara zavartalan együttműködését még a legkényesebb kérdésekben is, ami a nemzeti összefogás markáns jele volt az országra kényszerített fegyveres harc kibontakozása után. Házelnöki munkálkodásának legnehezebb, s egyúttal legfontosabb része a felsőház debreceni újjászervezése volt, amellyel biztosította a legitimitást. A honatyák számbavétele nyomán el kell vetni azt a megcsontosodott közhelyet is, hogy Debrecenben már alig volt jelen felsőházi tag, mert létszámuk áprilisban már elérte az őszi pestit. Tevékenysége csúcspontját pedig a trónfosztás és a Függetlenségi Nyilatkozat törvényhozási elfogadtatása jelentette.

Az előzőhöz szorosan illeszkedő, ámde önálló témaként mutatja be kormányzati tevékenységét a következő tanulmány *Perényi Zsigmond az Országos Honvédelmi Bizottmányban* címmel. Hermann Róbert ugyan a címhez illeszti az „igen munkátlan ember” idézetet is, azonban megállapítja, hogy Szemere Bertalan átgondolatlan megállapítása nem felel meg a valóságnak. Viszonylag eseménytelen OHB-tagságának magyarázata felsőházi elnökségével járó lekötöttsége volt, Majláth időleges visszatérése alatt ősszel kifejezetten aktívan vett részt a bizottmány munkájában. A végrehajtó hatalomban történő szerepvállalását a sajátos körülmények kényszerítették ki, amely szimbolikus, ámde mégis csak konkrét politikai jelentőséggel bírt.

A hatodik tanulmány Csorba György: *Perényi Zsigmond jogászi pályafutása és a Hétszemélyes Főtörvényszék megszervezése*. A szerző elsősorban a jogászt állította vizsgálódása középpontjába, s pályáját folyamatosnak látja politikai szerepvállalásától függetlenül a rendi Magyarország hétszemélyes táblája bírói székétől a forradalom legfőbb bírói tisztéig. Megállapítja, hogy vezető szerepe volt a születő polgári Magyarország legfelsőbb törvényszékének megszervezésében, s az igazságsügyi miniszterhez írott feljegyzéseinek vizsgálatából ártértekelendőnek véli a szakirodalom azon megállapítását, ami kizárólag Vukovichnak tulajdonítja a felsőbíróságok átalakítását.

A kötet záró tanulmánya Perényi Zsigmond emlékének ápolását, majd kultusz-szá formálódását mutatja be, a szovjet éra és a kommunista ideológiai kényszerítés ellenére is. A felsőház vértanúvá vált elnökének kortársai előtt és szűkebb pátriájában tapasztalható tekintélyét mindennél jobban mutatja, hogy közadakozásból már az 1870-es években szobra felállítására készültek. Magas közjogi állásában is megmutatkozó szerénységének megfelelő volt családja reagálása, s kérésüknek megfelelően a szoboralapba gyűlt pénzből Nagyszőlősen közkórház létesült. A végül 1906-ban felállított szobra mellett Csatóry György írása számba veszi a Perényi-emlékkör valamennyi térségbeli helyszínét, amire alapozva joggal állapítja meg, hogy kultusza Kárpátalja magyarsága számára „a történelmi hazához való kötődést jelenti a mai napig”.

Ez utóbbit szolgálhatja az 1870-ben Budapesten, a Kerepesi temetőben felállított síremléke és múzeumokban őrzött relikviái mellett az is, hogy 2019 óta mártíromságának helyszínét is emléktábla jelöli a megvalósult népképviselőt impozáns jelképe, a magyar törvényhozásnak palotát adó Országház szomszédságában.

A szerkesztők

Perényi Zsigmond báró

Grimm Rezső: Perényi Zsigmond.

Litográfia, 1861. (Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Képcsarnok)

Egy atipikus életút: Perényi Zsigmond báró a reformkorban

1849. október 24-én a pesti Újépület falának közelében a hóhér egymás után három férfiú – Csernyus Emánuel (Manó), pénzügyminiszteri tanácsos; Szacs vay Imre, képviselőházi jegyző; valamint Perényi Zsigmond báró, a felsőház elnöki teendőket ellátó másodelnöke – nyakába akasztotta a vértanúság kötelét. E három személyiség mögött rejlő, meglehetősen eltérő életutak a mártírsors e néhány megrendítő pillanatában találkoztak egymással. Miközben mindhármukat ösz szekötötte 1848 eszméjének önzetlen, s megalkuvást nem tűrő szolgálata, Szacs vay és Perényi – tehát egy ígéretes politikai pálya legelején álló, harmincéves, társadalmi háttérét tekintve kismemesi származású, tehetséges fiatalember, illetve egy a törvényhozás, a törvénykezés és a közigazgatás területén is hosszú pálya futással rendelkező, hatvanöt éves, sokat látott, ősz arisztokrata úriember – személyét legfőbb közös „bűnük” is összekapcsolta, miszerint hivatali minőségükben mindketten aláírásukkal hitelesítették a Függetlenségi Nyilatkozatot. Az elretentésképpen egészen napnyugtáig a bitófán hagyott, a szélben lengedező holttestek az új alapokra helyezett törvényhozás főrendiházi, illetve képviselőházi tagjai számára kirótt büntetést szimbolizáltak.

Perényi Zsigmond vértanúsága nem csupán azért különleges, mert Batthyány Lajos gróf miniszterelnök, Jeszenák János báró kormánybiztos, valamint Mednyánszky László báró őrnagy, Leiningen-Westerburg Károly gróf és Vécsey Károly gróf vezérőrnagy mellett ő is arisztokrata családi háttérrel rendelkezett, hanem azért is, mert az 1849–50-ben kivégzett, nagyságrendileg százötven–százhatvan mártír közül – a történetírás jelenlegi tudása szerint – csupán Tóth János zsellér, illetve Varga Mihály szücsmester volt néhány évvel idősebb nála. Az 1783. november 18-án a Beregszász melletti Beregszászvérgárdón született Perényi tehát

a megtorló gépezet egyik legértesebb áldozata volt, a politikus vértanúk között pedig egyértelműen ő látta meg legkorábban a napvilágot.

Perényi már az 1848–49-es első népképviselési országgyűlésen is azon pár tucat, hosszabb-rövidebb ideig jelen lévő országgyűlési résztvevő közé tartozott, akik immár hatvanas, sőt akár hetvenes éveiket taposták. Az országgyűlés képviselőházának korelnöke egyébként a Perényinél egy hónappal idősebb, Borsod vármegye követeként a reformkorban tekintélyt szerző Palóczy László, a főrendiházé pedig az egész országgyűlés legkorábban, 1776-ban született tagja, a hetvenkét éves, Máramaros vármegye követeként szintén aktív reformkori politikus, Sztojka Imre volt, akit közeli rokoni szálak fűztek Perényihez. Az új országgyűlés rangidős tagjai közül azonban nagyságrendileg csupán tizenheten „büszkélkedhettek” azzal, hogy már a század eleji, a napóleoni háborúk korának országgyűlésein is megjelentek. Közülük a legtöbben távol lévő főrendek képviselőjében kaptak helyet valamelyik országgyűlés alsótábláján, néhányan született arisztokrataként a főrendek között tűntek fel, s csupán ketten mondhatták el magukról, hogy megválasztott vármegyei követként tevékenykedtek: a felsőház elnöke, a korábbi személynök, majd országbíró, Mailáth György, aki az 1811–12-es diétán Pozsony vármegye képviselőjét látta el, s Perényi Zsigmond, a felsőház másodelnöke, aki Mailáth huzamosabb ideig tartó távolmaradása miatt már 1848-ban Pesten is számos alkalommal elnökölt, 1849-ben Debrecenben pedig minden ülésen ő foglalta el az elnöki széket.

Perényi 1807-ben, táblabírói minőségben Ung vármegye követeként lépett fel az országos politika színpadára, majd 1811–12-ben már Bereg vármegye másodalispánjaként kapott követi megbízást, s a hosszú, országgyűlés nélküli abszolúta időszak után összehívott 1825–27-es diétán ismételten Bereget képviselte, immár első alispáni minőségében. Perényi tehát, annak ellenére, hogy felnőtt korú, született mágnásként az országgyűlés felsőtábláján személyi jogon is megjelenhetett volna, a vármegyei politizálást, és a követi tábla politikai közegét választotta – a korban nem teljesen egyedülálló módon. Ha végignézünk az 1790 és 1812, illetve az 1825 és 1848 között összeült tizennégy országgyűlés összesen több mint hétszáz fős követi névsorán, akkor csupán negyvennégy (nagyságrendileg 5–6%) olyan arisztokrata személyt találunk, akiket a negyvenhat magyarországi vármegye valamelyikében követté választottak. Ebben a névsorban felfedezhetjük többek között Andrássy Gyula, Illésházy István, Károlyi György, Ráday Gedeon, vagy éppen Széchenyi István nevét is, akik egyszer-egyszer kószoltak bele az alsótábla politikai munkájába. Egynél több alkalommal csupán tizennégy fő tudott diadalmaskodni a vármegyei követválasztásokon: ebből a szűk körből Perényi Zsigmond mellett kiemelendő Széchenyi közeli barátja, Andrássy György, aki Torna; az országosan hírhedt konzervatív politikus, De la Motte Károly, aki Gömör és Kis-Hont; Perényi Zsigmond unokatestvére, Perényi Gábor, aki Ugocsa; és a már említett Sztojka Imre, aki Máramaros közgyűlésének bizalmát nyertre el három-három alkalommal. Öt ízben egyedül a Hitel megírását követő-

en Széchenyivel nyilvános vitát folytató, országosan ismert és elismert politikus, Dessewffy József tudott diadalmaskodni, aki kétszer-kétszer Zemplén és Szabolcs, egyszer pedig Sáros követségét látta el az alsótáblán.

Ha az arisztokraták által képviselt megyéket is szemügyre vesszük, akkor azt a megállapítást tehetjük, hogy a Magyar Királyság negyvenhat magyar vármegyéje közül 1790 és 1848 között huszonhat küldött legalább egy alkalommal főnemesi származású politikust az országgyűlésre. S ha megnézzük ezen törvényhatóságok földrajzi elhelyezkedését, akkor azt tapasztaljuk, hogy csupán hét olyan megyét találunk, amelyek valamelyik dunai kerülethez (dunántúli, dunáninneni) tartoztak, a döntő többség azonban a tiszántúli vagy a tiszáninneni kerületből került ki: a két kerületet alkotó, összesen huszonnégy megyéből tizenkilenc legalább egyszer főúri követtel képviseltette magát. E megyék közül kiemelendő Máramaros és Sáros, amelyek négyszer-négyszer; Torna és Zemplén, amelyek ötször-ötször; Békés, amely hatszor, s végül Ugocsa, amely hétszer élt ezzel a gyakorlattal. Megjegyzendő, hogy ezek a követi pozíciók, ha nem is egy személyhez, de sok esetben egy-egy arisztokrata nemzetséghez kötődtek: Tornában az Andrássyak, Sárosban a Dessewffyek, Békésben a Wenckheimék emelkedtek ki, míg Ugocsában mind a hét alkalommal egy Perényi családtag (összesen négy személy) kapta a felhatalmazást.

Ez a rövid, s vázlatos áttekintés is alátámasztja a történeti szakirodalom azon állítását, miszerint a 19. századra a főnemesi vezetésű magyar rendiség helyét a jómódú birtokos nemesség, az úgynevezett bene possessionati által dominált rendiség vette át. A vármegye vezetését ugyan hagyományosan a leginkább udvarhű, Habsburg-barát, az uralkodó által kinevezett főispán látta el, a tényleges vezetés már a 18. század folyamán az alispán kezébe került át: a főispánok háttérbe szorulásával, illetve vonulásával párhuzamosan a vármegyei közgyűléseken a vezetést a nagybirtokos arisztokratáktól a jómódú köznemesség vette át. Ez az új helyzet leginkább az ország nyugati felében érvényesült, míg a keleti megyék egyes nagybirtokosai, akár a családi hagyományok, akár a szerényebb anyagi körülmények miatt, úgy tűnik, aktívabban vettek részt egy-egy vármegye politikai életében, s annak tényleges vezetésében, a főnemesi háttérű országgyűlési követek száma és lokalizációja legalábbis ezt támasztja alá.

Perényi tehát ebből a szempontból is különlegesnek számított, hiszen azon kevés számú arisztokrata közé tartozott, aki a korszakban három alkalommal is követi megbízást szerzett. Közéleti pályafutását Bereg vármegyében kezdte meg, ahol 1808-ban főjegyzővé, 1811-ben másod-, majd 1814-ben első alispánná nevezték ki, s habár időközönként helyettesítették, utóbbi tisztségét egészen 1829-ig töltötte be. Hivatalvállalását a családi hagyományok mellett (apja, Perényi István Ugocsa vármegye első alispánja, s két ízben, 1792-ben és 1796-ban, országgyűlési követe volt) a napi megélhetés is befolyásolta, hiszen a nagy múltú, Ugocsa, Abaúj, Zemplén, Ung és Bereg vármegyékben birtokos, népes Perényi família a 19. században már elaprózódott birtokszerkezettel és tetemes adósságokkal küszködött.

Perényit azonban nem az eddig felsorolt érdekességek tették már 1848 előtt is országosan ismert és tisztelt politikussá, hanem az a tény, hogy 1830-at követően, miután a vármegyei politikai térből kilépve, a központi közigazgatás, valamint az igazságszolgáltatás területén helyezkedett el, tehát királyi, kormányzati kinevezéssel járó feladatokat, hivatalokat vállalt el, megőrizte ellenzéki politikai állását. Ahhoz kétség sem férhet, hogy az 1830-at – tehát a szűk értelemben vett reformkor kezdő időpontját – megelőző időszakban ellenzéki érzelmű főúrként tevékenykedett Bereg vármegyében, s az országgyűléseken. Ez az állítás még akkor is igaz, ha Bereg, Ung és Ugocsa 1830 előtt és 1830 után sem tartozott a leghaladóbb vármegyék közé, ugyanakkor maradiak sem voltak: egyes országgyűléseken pártoltak fontos reformtörekvéseket, s leginkább mindvégig a középutas, „centrum” megyék közé tartoztak. Nem véletlen, hogy Perényi országgyűlési tevékenysége miatt királyi biztosi vizsgálat indult ellene, s az sem, hogy az 1825–27-es országgyűlésen amikor a titkosrendőrség első ízben jellemezte az országgyűlés résztvevőit, ellenzékiként értékelték. Kölcsey Ferenc az 1829-es szatmári tisztújításra készülve különösen fontosnak tartotta, hogy Perényi Zsigmond egy Bereg megyei küldöttség élén jelenlétével támogassa a helyi ellenzékét és ezzel párhuzamosan Kölcsey politikai pályafutásának elindítását is. „Az a dicsőség, melyet Nagyságod Beregnek esztendőig tartott szerencsés kormányával, s az ország gyűlésein kitündöklött, szent hazafiúságával érdemlett, régen forró tisztelőjévé tett minket Nagyságodnak; s egy ily lélekkel teljes férfiú megjelenése erőt öntene belénk és hitet az iránt, hogy a választás nagy fontosságú munkáját mind magunkra, mind az egész hazára nézve hasznosan fogjuk bevégezhetni.” – írta a Himnusz költője Perényinek.

Ellenzéki viselkedéséhez tehát nem fér kétség, sőt, amellet, hogy felszólalt a magyar nyelv, a nemzeti kultúra és a hazai tudomány érdekében, megállapítható, hogy a társadalmi haladás, a polgári fejlődés gondolatai is foglalkoztatták. 1825–27-es követjelentéseiben fellelhetőek bizonyos elemek a jobbágyi szolgáltatások és a jobbágyi adóterhek csökkentése, vagy például a nemesség országgyűlési költségeinek nemesek általi átvállalása tárgyában. Már 1826. január 5-én megpendítette, hogy az adózó nép „boldogsága előmozdításának, fő dolgunknak kell lennie”.

Perényi 1830-ban azonban a Helytartótanácsnál lett tanácsos és egyben a katonaság ellátásával foglalkozó tartományi bizottság aligazgatója. 1834-ben pedig a központi közigazgatás helyett az igazságszolgáltatás területén helyezkedett el: szeptember 25-én kinevezték a legfőbb bíróság, a Hétszemélyes Tábla egyik bírájává. Még ezen év novemberében Ugocsa vármegye főispáni helytartója, majd valószínűleg főispánja is lett: hivatalába 1836. június 22-én iktatták be. A Perényiek korábban több mint három évszázadon át birtokolták kisebb-nagyobb megszállásokkal Ugocsa főispáni tisztségét, így a hagyomány, a szokásjog szerint szinte a vármegye örökletes főispánjai voltak. Perényi Zsigmond kormányzati kinevezései tehát az első reformországgyűlés, az 1832–36-os hosszú – s a legfontosabb

Perényi Zsigmond báró a reformkor és 1848–1849 történetének egyik legtevékenyebb ellenzéki magyar főnemese. Vármegyei főispánként, a legmagasabb bírói fórum tagjaként is az ellenzéki főnemeselek táborát erősítette a rendi országgyűléseken. Az első

népképviselési országgyűlés felsőházának másodelnökeként pedig gyakorlatilag ő irányította annak munkáját, s biztosította határozatképességét. Pályafutása ennek ellenére kevésbé ismert, forrásokra alapozott tudományos igényű feldolgozása még várat magára.

Az Országgyűlési Múzeum szervezésében 2019. október 7-én megtartott konferencia elsődleges célja az volt, hogy feltárja s főbb csomópontjaiban bemutassa azt az egyenes ívű, hosszú és tevékeny életutat, amelynek 1849. október 24-én Pesten a megtorlást levéző Haynau tábornagy bosszúvágya vetett véget. Munkásságának minden részletre kiterjedő elemzése azért is fontos, mert kultusza a kárpátaljai magyarság nemzeti identitása megőrzésének egyik lényeges eleme mind a mai napig. Nagyszőlősen felállított szobrának sorsa hitelesen példázza ezt.

A tudományos ülés előadói, kötetünk szerzői a közlés sorrendjében: Melkovics Tamás, Pelyach István, Miskolczy Ambrus, Kedves Gyula, Hermann Róbert, Csorba György és Csatáry György. A konferencia védnöke Kövér László, az Országgyűlés elnöke volt.

